

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การเกิดผู้นำในชุมชนแออัด
 ชื่อผู้เขียน นายสมชาติ ภาระสุวรรณ
 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
 คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ ลีสุวรรณ	ประธานกรรมการ
ดร. ม.ร.ว. อภิน รพีพัฒน์	กรรมการ
อาจารย์วิสุทธิ วานิช	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้เกิดผู้นำในชุมชนแออัด บทบาทของผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และผลกระทบในเชิงพัฒนาของผู้นำแต่ละประเภท การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจดบันทึก การวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูล ได้ทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่วิเคราะห์แล้วมาจำแนก และจัดหมวดหมู่ เชื่อมโยงข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน หาความหมายและสร้างข้อสรุป

ผลการศึกษาพบว่า การเกิดผู้นำในชุมชนแออัดมีเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้เกิดผู้นำชุมชน ได้แก่ ภูมิหลังของครอบครัว ความรู้ ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต การประกอบอาชีพต่าง ๆ ของผู้นำชุมชน การได้พบปะบุคคลภายนอกทั้งหน่วยงานรัฐ และเอกชน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้นำในชุมชน เช่น เครือญาติ เพื่อน หรือเพื่อนบ้าน โดยผู้นำชุมชนได้ใช้ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และการช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อน ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน

เมื่อชุมชนมีความสัมพันธ์กับภายนอก ทั้งหน่วยงานรัฐ เอกชน กลุ่มการเมืองท้องถิ่น และชุมชนอื่น ทำให้ผู้นำชุมชนต้องสร้างความสัมพันธ์ทั้งกับบุคคล หรือหน่วยงานดังกล่าว เกิดการเปลี่ยนแปลงภายนอกซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงผู้นำในชุมชน โดยผู้นำชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยรัฐ เอกชน หรือกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้ชุมชนได้ร่วมกันแก้ไขปัญหา และนำไปสู่การเกิดผู้นำชุมชนเช่นกัน

ส่วนบทบาทของผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้น ในช่วงแรกซึ่งชุมชนยังไม่ได้เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภายนอก ผู้นำชุมชนจะมีบทบาทในการช่วยเหลือชาวบ้าน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้น โดยผู้นำชุมชนจะใช้ความรู้ความสามารถซึ่งเกิดการเรียนรู้ของผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่เมื่อชุมชนเริ่มเกี่ยวข้องกับหน่วยงานรัฐ เอกชน หรือกลุ่มการเมืองท้องถิ่น บทบาทของผู้นำชุมชนก็เปลี่ยนไป ผู้นำชุมชนจะปรับตัว และเรียนรู้การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งบทบาทในการเป็นตัวแทนชุมชนประสานงานกับเทศบาล บทบาทการช่วยเหลือสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่น รวมทั้งการเป็นผู้นำกลุ่มกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกันของสมาชิกที่มีปัญหาเดียวกัน

ผู้นำชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงจัดแบ่งประเภทได้ดังนี้ คือ ก) ผู้นำชุมชนที่เกิดจากฐานการสนับสนุนจากเครือข่าย เพื่อน หรือเพื่อนบ้าน กิจกรรมที่ผู้นำชุมชนทำมักจะส่งผลกับชาวบ้านโดยส่วนร่วม เนื่องจากเป็นปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านในชุมชน ข) ผู้นำชุมชนที่เกิดจากการสนับสนุนจากเทศบาล และนักการเมืองท้องถิ่น กิจกรรมที่ผู้นำชุมชนดำเนินการมักจะมีลักษณะเป็นไปตามแผนงานของหน่วยงาน ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมดังกล่าว บางครั้งไม่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชาวบ้านในชุมชน หรือไม่ก็เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นภายในชุมชน โดยเฉพาะช่วงที่มีการหาเสียงเลือกตั้ง เพราะนักการเมืองท้องถิ่นแต่ละคนก็มักจะสนับสนุนผู้นำชุมชนของตน ค) ผู้นำชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ผู้นำชุมชนดังกล่าวมักจะเป็นบุคคลที่มีความสนใจกับปัญหาของชาวบ้าน และชุมชน โดยผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการหลักในการทำกิจกรรม ผลของกิจกรรมที่เกิดขึ้นสมาชิกในกลุ่มจะเป็นผู้ร่วมกันแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เพราะสมาชิกที่เข้ากลุ่มมักจะเป็นผู้ที่มีความเดือดร้อน หรือมีปัญหาเดียวกัน การทำกิจกรรมร่วมกันดังกล่าวระหว่างผู้นำชุมชนกับสมาชิกของกลุ่มทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติจริง ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นยังขยายไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน

Thesis Title The Emergence of Urban Slum Community Leaders

Author Mr.Somchat Parasuwan

M.Ed. Nonformal Education

Examining Committee

	Assoc.Prof.Dr.Chukiat Leesuwan	Chairman
-	Dr.Akain Rabibhadana	Member
	Lect.Visut Vanich	Member

Abstract

This thesis was aimed at identifying factors and conditions contributing to the emergence of one urban community, Ragaeng, leaders, their role and community changes, and development-oriented impacts of each type of such leaders. Data collection took the forms of informal interview, in-depth interview, key informants' interview, participant observation, and field note recording. Data analysis and verification was carried out in parallel with field data collection. Collected and analyzed data were subsequently classified, categorized, correlated, interpreted and generalized.

Findings were as follows:

Contributing factors and conditions were found to have comprised family background, knowledge and ability gained from life experiences-based learning, occupation, contact with external public and private sectors' personnel, community-based social relationships with kins, friends or neighbors, etc. Community leaders made use of these factors/conditions in tackling community problems and helping needy or trouble-plagued villagers, depending upon the vicissitudes the community faced.

Given such contacts and relationships with the outside world, changes out there inevitably had impact upon the entire community and its leaders. In carrying out community development activities and projects, they were normally assisted by both the public and private sectors or local politicians. Moreover, community-based conflicts comprised another

key factor contributing to the problems solving-oriented collective cohesiveness and emergence of community leaders.

As regards the leaders' role and community changes it was found that at the initial stage when the community was not really related with the outside world, community leaders did assume the crucial role in helping the villagers as well as in solving community problems relying on their natural knowledge and ability gained from their natural learning. However, their role began to change when the community started to more seriously enter into working relationships with external groups and organizations. Community leaders gradually adjusted themselves and learned to work with them, represented the community when dealing with other outside agencies, assisted and supported local politicians, and served as leaders of activity groups banded together by those villagers facing basically the same problem.

Three types of community leaders emerged. A) Those on the bases of kins', peers' and neighbors' support. Activities undertaken by leaders of this type had direct impact upon the villagers because they directly were related to their concrete and real problems. B) Those on the basis of support granted by local municipality and/or local politicians. Activities these leaders undertook were in accordance with such parties' work plans. However, results generated by those activities sometime did not coincide with the villagers' needs and problems. Worse, at times they served as sources of conflicts within the community, especially during election campaigns and rallies since each local politician chose to back up certain community leaders. C) Those supported by nongovernmental organizations (NGOs). Normally, leaders of this type were those interested in villagers' and community's concrete problems. Thus, they often played a key role in carrying out activities. However, group members would also participate in solving identified problems since they had faced basically the same problem. Participating in activities of this nature created joint learning processes on the basis of actual practice. And learning of this kind expanded to other communities via learning exchange for a members of participating communities had jointly organized.